

УДК 616-073(477)+614.252

DOI: <http://doi.org/10.31928/2305-3127-2019.1.5763>

О.Й. Жарінов, В.О. Куць, О.А. Єпанчинцева, Г.П. Вережнікова, Л.О. Ткаченко, Н.О. Ліфантьєва, Н.В. Понич, Н.Б. Іванюк, Н.Ю. Васильєва

Національна медична академія післядипломної освіти імені П.Л. Шупика, Київ

Післядипломне навчання лікарів з функціональної діагностики в Україні

У статті, присвяченій 40-річному ювілею кафедри функціональної діагностики Національної медичної академії післядипломної освіти імені П.Л. Шупика, висвітлено досягнення, проаналізовано проблеми та перспективи післядипломної освіти лікарів з функціональної діагностики. Підкреслено необхідність подальшого оновлення нормативної бази, модернізації системи функціональної діагностики в Україні та підвищення якості підготовки лікарів суміжних спеціальностей з урахуванням досвіду європейських країн.

Ключові слова: післядипломна освіта, функціональна діагностика.

Посилання: Жарінов О.Й., Куць В.О., Єпанчинцева О.А., Вережнікова Г.П., Ткаченко Л.О., Ліфантьєва Н.О., Понич Н.В., Іванюк Н.Б., Васильєва Н.Ю. Післядипломне навчання лікарів з функціональної діагностики в Україні // Кардіохірургія та інтервенційна кардіологія.– 2019.– № 1.– С. 57–63.

To cite this article: Zharinov OJ, Kuts VO, Yepanchintseva OA, Verezhnikova GP, Tkachenko LO, Lifantseva NO, Ponych NV, Ivanyuk NB, Vasilyeva NYu. Postgraduate education of functional diagnostics physicians in Ukraine. Cardiac Surgery and Interventional Cardiology. 2019;1(24):57-63 (in Ukr.).

У січні 2019 р. виповнилося 40 років від часу, коли в Київському інституті удосконалення лікарів (КІУЛ) була створена і почала працювати кафедра функціональної діагностики. Кафедра відзначає свій ювілей у час глибокого реформування системи охорони здоров'я України і, зокрема, змін у системі післядипломного навчання лікарів. Важлива віха в житті кафедри спонукає згадати її фундаторів, замислитися над шляхами подальшого розвитку післядипломної освіти і системи функціональної діагностики загалом.

Спеціальність «функціональна діагностика» входить до номенклатури лікарських спеціальностей в Україні. Вона охоплює неінвазивні методи інструментальної діагностики хвороб серцево-судинної, дихальної і нервової систем. В Україні первинну (4-місячну) підготовку спеціалістів з функціональної діагностики та передатестаційні цикли проводять кафедри в Києві, Харкові, Львові, Запоріжжі, Вінниці, Дніпрі та Чернівцях. У країнах Європейського Союзу навчання з методів функціональної діагностики

серцево-судинних хвороб здійснюється в рамках резидентури з кардіології (для цього виділено достатньо часу), а з функціональної діагностики в неврології і пульмонології – входить до програми підготовки спеціалістів з відповідних спеціальностей. Крім того, в Євросоюзі окремо здійснюється підготовка за субспеціальностями «клінічна електрофізіологія серця», «нейрофізіологія» тощо.

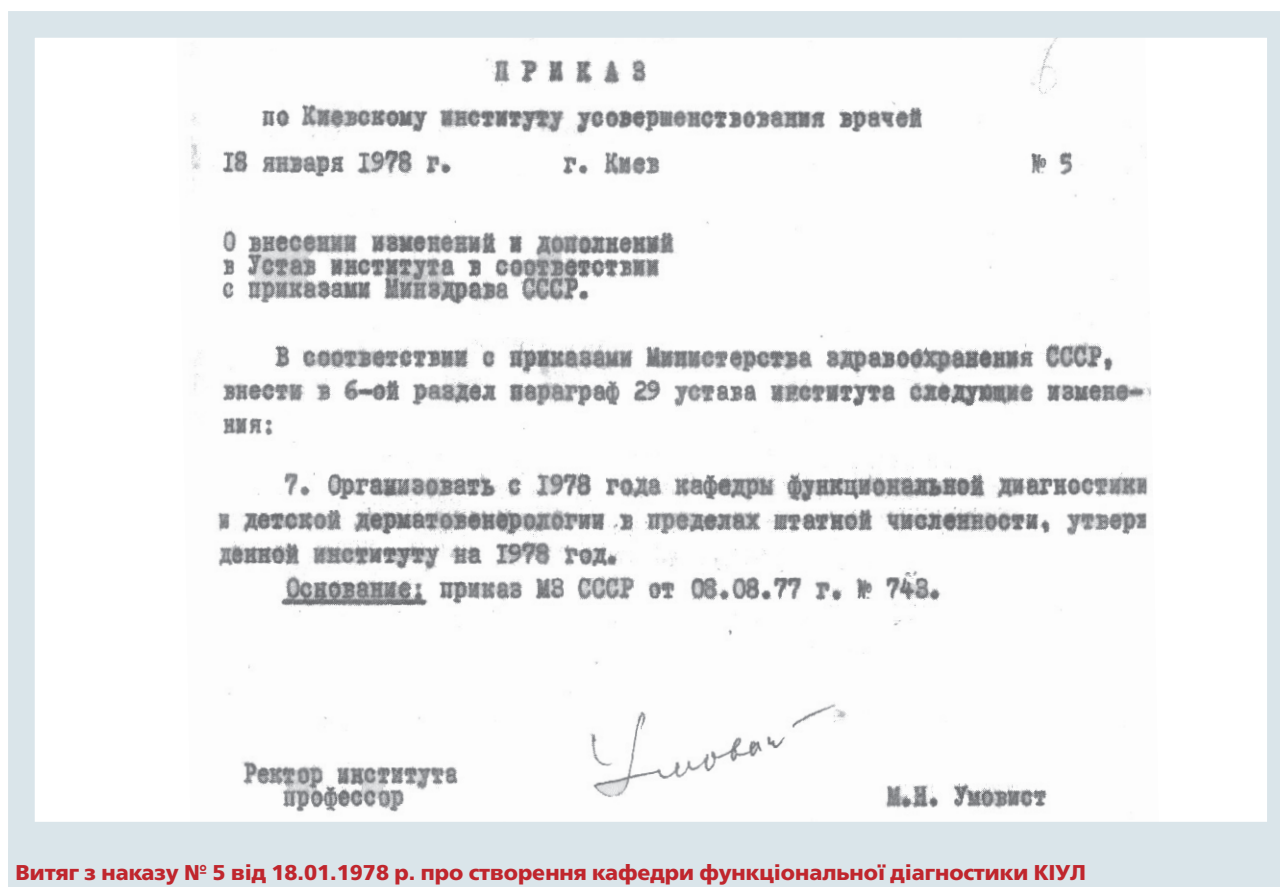
На цей час у всіх обласних, міських і районних багатопрофільних лікарнях України, спеціалізованих клініках працюють відділення/кабінети функціональної діагностики, де концентруються інструментальні методи дослідження та працює відповідно підготовлений персонал. Крім того, в кожній області організовано діагностичні центри, в яких є відділення функціональної діагностики. Всього в Україні понад 1200 штатних посад лікарів з функціональної діагностики. Втім донедавна нормативна база зі спеціальності була застарілою. Вона спиралася на Наказ МОЗ СРСР від 12 серпня 1988 р. № 642 «Про розрахункові нор-

ми часу на функціональні дослідження», Наказ МОЗ УРСР від 30.07.1987 р. «Тимчасове положення про кабінет функціональної діагностики», а також Наказ МОЗ України від 29 березня 2002 р. № 117 «Про внесення змін до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я». Співробітники кафедри брали активну участь у підготовці вказаних нормативних документів.

З огляду на зростання ролі функціональної діагностики в сучасній клініці, появу багатьох нових методів дослідження і зміни пріоритетів інструментальної діагностики, потребу у вдосконаленні системи підготовки фахівців у 2013 р. при МОЗ України була створена робоча група із вдосконалення нормативних документів з функціональної діагностики. Підсумком її роботи стали накази МОЗ України № 670/65 від 31.07.2013 р. «Про організацію та роботу системи функціональної діагностики у закладах охорони здоров'я України» та № 768 від 26.07.2016 р. «Про внесення змін до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я». Ці нормативні документи започаткували регламентацію роботи відділень і кабінетів функціональної діагностики в умовах реформування системи охо-

рони здоров'я, містили визначення сфери діяльності системи функціональної діагностики та оновлені кваліфікаційні характеристики лікарів. Зусиллями експертів робочої групи було підготовлено також проект дуже важливого наказу МОЗ України «Про удосконалення системи функціональної діагностики у закладах охорони здоров'я України». Він містить положення про відділення (кабінет) функціональної діагностики закладу охорони здоров'я України, примірний табель устаткування відділення (кабінету) функціональної діагностики закладу охорони здоров'я України, а також рекомендовані розрахункові норми часу на проведення функціональних досліджень. Проект було розміщено на сайті МОЗ України, і у 2016 р. пройшло його громадське обговорення. Співробітники кафедри функціональної діагностики ініціювали підготовку проектів нових нормативних документів та взяли активну участь у їх обговоренні.

Кафедра функціональної діагностики КІУЛ була створена на клінічній базі НДІ кардіології імені М.Д. Стражеска і почала працювати з січня 1979 р. Фундатором і першим завідувачем кафедри був тодішній директор Інституту кардіології, видатний організатор кардіологічної служби в Україні професор Микола Кузьмич

Витяз з наказу № 5 від 18.01.1978 р. про створення кафедри функціональної діагностики КІУЛ

Професор М.К. Фуркало – засновник кафедри функціональної діагностики Київського інституту удосконалення лікарів

Фуркало, який працював на кафедрі до 1999 р. У 1972–1974 рр. професор М.К. Фуркало був проктором з навчальної роботи КІУЛ. У різні часи на кафедрі викладали професори Л.А. Стаднюк, А.Д. Тодоренко, доценти Є.О. Білинський, О.І. Лещенко А.І. Романенко, І.В. Вихованюк, Н.В. Тхор, асистенти О.В. Миронова, В.М. Хоменко, Я.М. Логвінов, І.А. Шкурат.

У 1993–2013 рр. викладання циклів з функціональної діагностики здійснювалося на кафедрі кардіології і функціональної діагностики, яку очолював член-кореспондент НАН і НАМН України, заслужений діяч науки та техніки України, доктор медичних наук, професор Володимир Олексійович Бобров. У 1994–1995 рр. В.О. Бобров працював на посаді Міністра охорони здоров'я України, у 1989–1998 рр. – директора НДІ кардіології імені М.Д. Стражеска.

З квітня 2008 р. вдосконалення лікарів з розділу «Функціональна діагностика» здійснюється на базі ДУ «Інститут серця МОЗ України» (до грудня 2013 р. – КМКЛ «Київський міський центр серця»). За цей період підрозділом кафедри була здійснена величезна робота з впровадження в навчальний процес викладання сучасних методів функціональної діагностики, підготовки нових циклів тематичного вдосконалення

Професор М.К. Фуркало разом зі співробітниками та слухачами кафедри (1982)

Член-кореспондент НАН і НАМН України, професор В.О. Бобров

лікарів, видання навчально-методичної літератури, проведення науково-практичних конференцій, наукових досліджень, підготовки кадрового резерву. У 2008–2016 рр. на кафедрі працював генеральний директор ДУ «Інститут серця МОЗ України», член-кореспондент НАМН України, професор Б.М. Тодуров, який особисто доклав великих зусиль для створення і розвитку теперішньої клінічної бази кафедри.

Із січня 2014 р. кафедра функціональної діагностики знову працює як самостійна структурна одиниця Національної медичної академії післядипломної освіти імені П.Л. Шупика. Завідувачем новоствореної кафедри був обраний доктор медичних наук, професор Олег Йосифович Жарінов (головний позаштатний спеціаліст з функціональної діагностики МОЗ України у 2012–2017 рр.). На кафедрі працюють доценти Віктор Олександрович Куць, Ольга Анатоліївна Єпанчінцева, Ганна Петрівна Вережнікова, Лілія Олександрівна Ткаченко, асистенти Наталія Олександрівна Ліфантьєва, Наталія Юріївна Васильєва, Наталія Вікторівна Понич, Наталія Борисівна Іванюк. Щороку

Ректор НМАПО імені П.Л. Шупика, академік НАМН України, професор Ю.В. Вороненко і генеральний директор ДУ «Інститут серця МОЗ України», член-кореспондент НАМН України, професор Б.М. Тодуров зі співробітниками кафедри

цикли спеціалізації з функціональної діагностики, передатестаційні цикли, а також тематичне вдосконалення на кафедрі проходять більше 250 лікарів з функціональної діагностики, кардіологів та лікарів інших суміжних спеціальностей. У 2014–2018 рр. на кафедрі навчалися вітчизняні клінічні ординатори за спеціальностями «Функціональна діагностика» і «Кардіологія», а також клінічні ординатори з Грузії, Туркменістану, Азербайджану, Сирії, Лівії, Іраку, Пакистану, Камеруну за спеціальністю «Кардіологія». З 2014 р. на кафедрі захищено 5 кандидатських дисертацій, подано у спеціалізовані вчені ради до офіційного захисту одну докторську і дві кандидатські дисертації.

На кафедрі регулярно проводяться цикли тематичного вдосконалення «Функціональна діагностика в кардіології», «Амбулаторне моніторування ЕКГ», «Ехокардіографія», «Черезстравохідна ехокардіографія», «Клінічна електрокардіографія», «Основи електроенцефалографії», «Функціональна діагностика в кардіології (для викладачів закладів вищої та післядипломної медичної освіти)», очно-заочний

цикл «Діагностика та лікування аритмій і блокад серця». Постійно здійснюється оновлення навчальних програм циклів спеціалізації і передатестаційних циклів, а також тестових завдань з урахуванням зміни пріоритетів у викладанні функціональної діагностики. Зокрема, останнім часом на кафедрі суттєво розширено викладання методів ультразвукового дослідження судинного русла, ехокардіографії, черезстравохідної ехокардіографії, холтерівського та фрагментарного моніторування ЕКГ, тредмілгергометрії, електроенцефалографії.

Кафедра незмінно є опорною в Україні за спеціальністю «Функціональна діагностика». За останні роки співробітниками кафедри видано навчальні посібники та монографії «Навантажувальні проби в кардіології» (2006), «Холтерівське та фрагментарне моніторування ЕКГ» (2010), «Фібриляція передсердь» (2011), «Практикум з електрокардіографії» (2014), «Основи електрокардіографії» (2017), «Тести з функціональної діагностики» (2015), «Електрокардіографія для сімейного лікаря» (2019). У 2018 р. у співпраці з іншими профіль-

Колектив кафедри (2017): доцент В.О. Куць, доцент Г.П. Верещнікова, асистент Н.Ю. Васильєва, доцент О.А. Єпанчінцева, професор О.Й. Жарінов, старший лаборант І.В. Ліщук, доцент Л.О. Ткаченко, асистент Н.В. Понич, асистент Н.Ю. Ліфантьєва

ними кафедрами України вперше опубліковано національний підручник «Функціональна діагностика» для системи післядипломного навчання лікарів. За ініціативи та активної участі співробітників кафедри на базі ДУ «Інститут серця МОЗ України» щороку проходять реєстрові науково-практичні конференції «Функціональна діагностика серцево-судинних хвороб» і «Дні аритмології в Києві». У більшості областей

України спільно з іншими профільними кафедрами проведено школи-семінари з функціональної діагностики.

Існує очевидна потреба в підписанні вже підготовлених наказів МОЗ України із вдосконалення системи функціональної діагностики, у розробці стандартів застосування основних методів дослідження, а також у вдосконаленні викладання методів функціональної діагностики в системі післядипломної медичної освіти. Напрямки подальшого розвитку кафедри значною мірою залежать від еволюції післядипломної освіти загалом, зокрема від можливості суттєвого збільшення терміну навчання з базових спеціальностей (кардіології, неврології, пульмонології), що дало б змогу інтегрувати у відповідні програми спеціалізації або резидентури викладання методів функціональної діагностики. Потреба в підготовці спеціалістів, які досконало володіють методами неінвазивного інструментального обстеження при серцево-судинній, неврологічній та легеневій патології, зберігатиметься завжди.

Напередодні ювілею колектив кафедри функціональної діагностики НМАПО імені П.Л. Шупика звертається зі словами глибокої вдячності до своїх учителів, керівників Академії та клінічних баз, усіх співробітників, які доклали свої цеглинки для створення міцного фундаменту кафедри за останні чотири десятиліття. Ми вдячні кільком поколінням слухачів з усієї України, які були і залишаються невід'ємною частиною нашого колективу, постійно створюючи найпотужніший стимул для професійного зростання викладачів, становлення та розвитку кафедри. Відповідальність за збереження та продовження великої справи – відчуття, з яким наш колектив зустрічає ювілей кафедри і впевнено дивиться в її майбутнє!

**О.И. Жаринов, В.А. Куць, О.А. Епанчинцева, А.П. Вережникова, Л.А. Ткаченко,
Н.А. Лифантьева, Н.В. Понич, Н.Б. Иванюк, Н.Ю. Васильева**

Национальная медицинская академия последипломного образования имени П.Л. Шупика, Киев

Последипломное обучение врачей функциональной диагностики в Украине

В статье, посвященной 40-летию юбилею кафедры функциональной диагностики Национальной медицинской академии последипломного образования имени П.Л. Шупика, освещены достижения, проанализированы проблемы и перспективы последипломного образования врачей функциональной диагностики. Подчеркивается необходимость дальнейшего обновления нормативной базы, модернизации системы функциональной диагностики в Украине и повышения качества подготовки врачей смежных специальностей с учетом опыта европейских стран.

Ключевые слова: последипломное образование, функциональная диагностика.

**O.J. Zharinov, V.O. Kuts, O.A. Yepanchintseva, G.P. Verezhnikova, L.O. Tkachenko,
N.O. Lifantyeva, N.V. Ponych, N.B. Ivanyuk, N.Yu. Vasilyeva**

Shupyk National Medical Academy of Postgraduate Education, Kyiv, Ukraine

Postgraduate education of functional diagnostics physicians in Ukraine

The article devoted to the 40-years anniversary of the Functional Diagnostics department of Shupyk National Medical Academy of Postgraduate Education, reviews achievements, problems and perspectives of the postgraduate education of the functional diagnostics physicians. It emphasizes the need to improve the legislative base, to modernize the functional diagnostics system in Ukraine and improve the quality of training of the related specialties' physicians, taking into account the experience of European countries.

Key words: postgraduate education, functional diagnostics.